

ÖLDÜRÜLÜŞÜNÜN 40. YILINDA SABAHATTİN ALİ

Dosya
yeniden
açılmalı

Sabahattin Ali'nin öldürülüşündeki karanlık, Ali Ertekin'in yargılanması sırasında olaya şu ya da bu biçimde milli emniyetin de karıştığı ortaya çıktığına göre, dosyanın yeniden açılmasıyla aydınlanabilir.

ATILLA ÖZKIRIMLI

Sabahattin Ali öldü mü, öldürüldü mü? Onu gerçekten Ali Ertekin mi öldürdü, yoksa Ali Ertekin cinayeti üstlenen bir maşa mı yalnızca? Sazara Köyü yakınlarında bulunan ceset, söylendiği gibi Sabahattin Ali'nin cesedi miydi?

Olayın üzerinden 40 yıl geçmesine karşın, bu soruların yanıtı verilebilmiş değildir. Ne Ali Ertekin'in "İtirafı", ne de onu yargılayan mahkemenin vardığı sonuçlar yerlidir bu konuda. Olayın yakın tanıkları konuşmadığı, güvenlik örgütlerinin bu olaya ilişkin "raporları" açıklanmadığı için de varsayımlardan öteye gidilememektedir.

Olayı anımsayalım:
Sabahattin Ali, Edirnekapı'da berberlik yapan Hasan Tural'ın aracılığıyla kendisini Bulgaristan'a kaçırmaya için Ali Ertekin'le anlaşır. 1 Nisan 1948'de kamyonla Kırklareli'ne hareket ederler. Aynı günün akşamı da sözde peynir almak için Kırklareli'nden ayrılırlar. 10-12 kilometre sonra Sabahattin Ali kamyonu durdurur. Ali Ertekin'le peynirlerin bulunduğu çiftliğe gideceklerini, belki yaya olarak başka çiftlikleri de dolaşacaklarını söyler ve şoförden Kırklareli'ne dönerek kendisini orada beklemesini ister. Daha sonra Ertekin'le ikisi Üsküp ile Yündolan köyleri arasında Sazara yönüne doğru yola koyulurlar. Orman içinde yürürlerken, Sabahattin Ali (sözde kendisini tanımayan) Ali Ertekin'e kimliğini açıklar ve Bulgaristan'a geçtikten sonra yurtdışındaki Türkleri örgütleyeceğini, onları çeşitli yollarla Türkiye'ye sokacağını ve rejimi yıkacağını anlatır. Bu sözler üzerine Ali Ertekin'in "milli" duyguları kabarıyor. Önce onu ele vermeyi düşünür. Ama sonra vazgeçerek fenalaştığını söyler. Nasılsa sınır çok yakınlarındadır. O geceyi ateş yakarak ormanda geçirirler. Ertesi sabah Sabahattin Ali benzeri sözleri yineleyen daha fazla dayanamayan Ali Ertekin, elindeki sopayla onu öldürür.

Ali Ertekin'in polisteki ilk ifadesinde, Kırklareli Sorgu Yargıçlığı'nda ve yargılanması sırasında anlatıldığı olay kaba çizgileriyle budur. Ama ayrıntılara girildiğinde iş karışmakta, tutarsızlıklarla, çelişkilerle karşılaşmaktadır. Ali Ertekin'in Sabahattin Ali'yi öldürdüğünü söylediği yer (ceset de ora-

da bulunmuştur) sınıra 35-40 kilometre uzaklıktadır. Oysa yine Ertekin, Sabahattin Ali'ye bir ifadesinde Bulgar sınır kulelerini, bir ifadesinde de ilerideki Bulgar topraklarını gösterdiğini söylemiştir. Ayrıca olayın gelişimini her seferinde farklı biçimde anlatmaktadır. İlgili tanıkların açık celselerdeki ifadeleri de birbirini tutmamaktadır. Kimi tanıklarsa poliste alınan ifadelerinin Ali Ertekin'in ifadesine uydurduğunu öne sürmüşlerdir.

En önemlisi, 16 Haziran 1948'de bir çoban tarafından bulunan ve hükümet tabibince incelendikten (22 Haziran) sonra bulunduğu yere gömülen cesetle ilgili bilgiler de tutarsızdır. Kimliği saptanamayan bu ceset "iskelet haline" dönüşmüştür ve hükümet tabibi "kafatasının kılı derisinde mevcut sarımtırak saçların müşahedesinden bu cesedin sarımtırak saçlı, tahminen uzunca boylu hissini veren bir erkek cesedi olduğu" kanısına varmıştır. Aradan tam altı ay geçtikten sonra Ali Ertekin'in "itirafı" üzerine "gömüldüğü yerden çıkarılan kemikler" 11 Ocak 1949'da

ANKARA'DAKİ EVİNİN BALKONUNDA
— Sabahattin Ali, uzun yıllar Ankara'da Karanfil Sokak'taki Adalar Apartmanı'nda oturmuştu. Ünlü yazarımız Ankara'da Almanca öğretmenliği, memurluk ve Devlet Konservatuvarı'nda dramaturgluk yapmıştı.

bu kez Kırklareli Memleket Hastanesi baştabibiyle hükümet tabibince yeniden incelenmiş, cesedin kır saçlı, "1.64 veya 1.65 boyunda olması" gerektiği saptanmıştır.

Her iki incelemede tek ortak yan, kafanın "sağ cidar kemiğinde" bir çöküntü bulunduğudur. Üstelik nedense "eşyalar ve tanıkların ifadeleri üzerine maktule ait kadvanın İstanbul'da Adli Tıp müessesesine gönderilmesine ve ailesine gösterilmesine" gerek görülmemiştir (Cumhuriyet gaz., 27 Ocak 1949). Oysa Ali Ertekin, bütün ifadelerinde elindeki sopayı Sabahattin Ali'nin "kafasının sol tarafına" vurduğunu; Sorgu Yargıçlığı'nda bu darbeden sonra onun "sağ tarafına doğru", mahkemenin yaptığı keşif sırasında ise "yüzü

koyun" yere serildiğini söylemiştir. Yine nedense bu "sağ" ve "sol" konusu üzerinde mahkemede hiç durulmamıştır.

Bulunan cesedin Sabahattin Ali'ye ait olup olmadığı konusunda bulunana sorgular bu kadar da değildir. Sorgu Yargıçlığı'nın Kararname'si'nde hem cesedin iskelete dönüştüğü ve iskeletin dağıldığı belirtilmekte, hem de cesedin üstünde bulunan giysilerden söz edilmiştir. Ayrıca cesedin ağzında "bir altın diş" dışında başka diş yoktur. Kol kemikleri de bulunamamıştır (Olayın ortaya çıktığı günlerde cesedin kimliği konusu gazetelerde de tartışılmış, özellikle Hürriyet Gazetesi'nde cesedin başka birine ait olduğu tezi savunulmuştur. Yine Hürriyet'te cesedi bulan çobanın, cesedin bir köylüye ait olduğunu, göğsünün siyah kıllarla örtülü bulunduğunu söylediği haberi de yer almaktadır).

Eldeki bilgiler dikkatle incelendiğinde Sabahattin Ali'yi Ali Ertekin'in öldürmediği, yalnızca bu rolü üstlendiği izlenimi güçlenmektedir. Bulgar sınır kulelerinin ya da topraklarının çok yakınına getirildiğini öğrenen Sabahattin Ali'nin, Ali Ertekin'in sudan bahanesine kanarak konaklamayı, üstelik ateş yakarak konaklamayı ve ertesi geceyi beklemesi akla aykırıdır. Anlaşıldığına göre Ali Ertekin, hazırlanan senaryoda Sabahattin Ali'yi Bulgar sınırına kadar götürmekle görevlidir. 1 Nisan 1948 günü de bu görevini yerine getirmiştir. Ya sonra? Sonrası karanlıktır.

Bu karanlık, Ali Ertekin'in yargılanması sırasında olaya, şu ya da bu biçimde, Milli Emniyet'in de karıştığı ortaya çıktı gibi Sabahattin Ali dosyasının yeniden açılmasıyla aydınlanabilir. Yanıtlanması gereken soru, Sabahattin Ali'nin nerede ve nasıl öldürüldüğünden çok, neden öldürüldüğü, öldürülmesinin ardında kimlerin bulunduğu sorusudur. Bu sorunun yanıtı, Türkiye'nin çağdaşlığın ve demokrasinin neresinde bulunduğuyla da göstergesidir çünkü.

40. ölüm yıldönümünüze hoşgeldiniz

Merhaba Sabahattin Ali...

AYLA KUTLU

"Zalımlara inat yaşarım" diye bitirir Başaran, Sabahattin Ali için yazdığı "Bir Haberin Yalanlanması" adlı şiirini.

Kırk yıl geçmiş aradan. Öldürüldü, bir hendekte bırakıldı, çürüdü. Aylar sonra kemikleri bulundu. Gazetelerin birinci sayfasına geçti. Kısa bir hafta asıldı dünyada geçirdiği kırk bir yılın üstüne: Vatan haini... Cezasını buldu... Su testisi su yolunda kırılır...

Ülkemizin insanları üstündeki baskı dönemleri bitmiyor, dalgalarla geliyor. Her dalgaın işlevi önceden belli: Öldürme, yıldırma, işsiz, ailesiz, sevgisiz bırakma. Egemen güçler işkence etmekten, haksızlıkları sürdürmekten çekinmiyor. Suçsuz insanları bile çevrelerinden, sağlıklarından ve de-

Sabahattin
Ali
anılıyor

Kültür Servisi — Sabahattin Ali'nin öldürülüşünün kırkıncı yılı dolayısıyla bir anma toplantısı düzenlendi. Cumhuriyet Kitap Kulübü'nün İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Konferans Salonu'nda düzenlediği anma toplantısı bugün saat 14.00'te başlayacak.

Sabahattin Ali Anma Toplantısı'na konuşmacı olarak Rasih Nuri İleri, Müzehher Vâ-Nû, Oktay Akbal, Asım Bezirci ve Atilla Özkırmızı katılacaklar.

Sabahattin Ali'nin kişiliği ve sanatının ele alınacağı toplantıda ayrıca Sabahattin Ali üstüne kitapları bulunan Atilla Özkırmızı, Filiz Ali ve Asım Özkırmızı okurlara kitaplarını imzalayacaklar.

ğerlerinden koparıyorlar. Sürekli olarak kullandıkları sav: "Vatan hainliği". Aydın, bilim adamı, sanatçı ve düşünürler bir anda "vatan hainleri"ne dönüştürülüyor ve radyolardan, televizyondan elli beş milyona bu gerçek (!) duyuruluyor.

Herkes ölü: O biçimde, bu biçimde. Bazıları yaşarken ölüyor. Siz ise, yaşamınız haksızca kısa kesilmiş olsa da, ak saçlarımız yaşamımızın son arunda, kendi kanımızda dağılan ak bir gülün yaprağı gibi titreşerek yüzmüş olsa da... Yaşıyoruz. Ölüm orta yerde: Ardinizdan saldıran, eşyanızı çalan katile "yurtsever" denildi. Bişyıldan biraz fazla yattı. Toplumla ve sizin yitiliğinizle ödeşirildi. Yaşamın geri kalanını bir anda ulusal duyguları alevlenirmiş bir "yurtsever" olarak geçirdi.

Ülkemizde adalet terazisinin eşitlik göstergesine sürekli dokunuyorlar. O yüzden insanı toprağında yaşamaz ediyorlar.

Kırk yıl sonra, en son oturduğunuz ağacın altından kalkıyor, son anınıza kadar okuduğunuz kitabı bırakıyor, kırık kemiklerini yapıyor, kanunuzu kurutup, tüm içsel zenginliğinizle okurlarınızın karşısına çıkıyorsunuz. Size "Merhaba" demekten mutluluk duyan yeni kuşakların karşısına.

Siz, insanımızı anlattığınız, aydın olduğunuz, seslendiğiniz herkesi düşündürdünüz için çok kişiyi rahatsız ediyordunuz.

Kimlerdi onlar?
Savaş öncesinde büyük toprak sahipleriyle, büyük tüccarla kan ve aile bağları kurup kaynaşan yüksek düzeydeki kamu görevlileriydi; savaşın yolsuzluklarının parasını ve oluşturduğu artık değeri toplamış yeni zenginlerdi; bir o yana bir bu yana yanaşan ve her yan değiştirdiklerinde kendi yurtseverliklerinden gözleri yaşaran politikacıları; dünyadaki gelişmiş geçmişin kan dökücü, em hırslı onbaşısının ardındaki, en hırslı onbaşısının ardındaki kafatasçıları. Sıcaktınız, duyguluydunuz, duyarlıydınız, haksızlığı açığıkoydunuz, uyuyanları uyandırıyorlardınız.

Marko Paşa bir karabasandı, "Sırca Köşk" bir kehanetti, tüyleri ürpertiordu, "Kuyucaklı Yusuf" u nasıl onaylayabilirlerdi?

Nihal Atsız size hakaret ediyordu. Bunu dönemin başbakanına yazdığı açık mektupla yapıyordu. Mahkeme, suçu farklı nitelendirmekle kalmadı, en hafif cezayı verdi ve erteledi. O size sürekli hakaretler yağdırırken yanıtlamamış, mahkemeye başvurmuşunuz. Bunun anlamı, sizin söylenenleri doğru olarak kabullenmenizi yargıca göre!

Dışarı çıktığınızda üzerinize gençleri saldırtıyorlardı.

Yıl 1944'tü, kırk yaşınıza yaklaşıyor ve işsiz kalyordunuz.

Öldüğünüz günlerde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin birinci maddesinde şöyle deniyor: "İnsanlar hür doğar ve insan olma onuru, yaşa hakları yönünden eşittir." Bu, şu demek: İnsan olma onuru, yasa koyucunun vereceği bir hak değil, insanın var-

lığıyla başlayan bir hak. Herkes yararlanmalı değil miydi öyleyse? Değildi ve bu onuru yıllarca başkaları için yok sayanlar bugünlerde savunmaya başladı.

Yalnızca sanatsal ve düşünsel olarak değil, yaşamsal olarak da el attığınız dalları kurutuyorlardı.

Daha önce bir kez yapmak zorunda kaldığımız gibi -Bırakalım, gerçekler çıksın ortaya. Olan şeyler varsa saklamanın yararı yoktur -Affedersiniz, ben yanlışım. Siz iyi, siz büyük, siz haklı ve bağışlayıcısınız... demediniz.

Durgun sular her zaman bozulur. Durgunluğu savunan ve toplumun dinamikliğini kabullenmeyenler durgun sulara benziyorlar. Giderek daha hızlı bozulduklarının ayırımına yeni yeni varmaya başladılar. Kurumak veya toprağın göz erimez derinliklerine sızıp yığılmaktan başka seçenek yok önlerinde.

Oysa siz, siz ne kadar canlısınız. Kırkıncı ölüm yıldönümünüze hoşgeldiniz.

SUTÜVEN'LE AKÇAY'DA — Sabahattin Ali (sağda), Edremitli şair Mustafa Seyit Sutüven'le Akçay'da bir kahvede. 1969'da (dağın) Edremit, Edremit yakınlarındaki Sutüven dere ve çağlayanına bir övgü olan "Sutüven" şiiriyle tanışmıştı.

